

הערה מקדימה

הדברים שלהלן נכתבו ע"י אברי בעת שהותו במשך תודש ימים 1939-19.1-15.2.1938 במחנה הכנה לקראת עלייתנו ארצה. הדברים נכתבו במחברת ע"י מרבית המשתתפים במחנה, כל אחד בשפה השגורה בפיו (צ'כית, סלובקית, גרמנית או עברית) דבריו של אברי נכתבו בצ'כית ותורגמו בחודש אפריל 2000 ע"י חיים מסד, שאף הוא שהה באותו זמן במחנה. המחנה היה ממוקם במתקן של אגודת הספורט "מכבל" בעיר ברנו (ברין).
המחברת המקורית שמורה בידיה של אלמנתו מרים גרין במעין צבי.

שנולדתי, זאת הרי לא חדשה, העובדה לפניכם. זה קרה לפני 17 שנים, ביום חמישי אחד בשעה 8.30 בבוקר בחודש ינואר. מהקור שהיה בחוץ התעלמתי כנראה והתחלתי להתעמל בחזקה בתנועות ידים ורגליים. הייתי בחור חסון וילד טוב, בשל משקלי הגבוה מעל לממוצע התחלתי ללכת יחסית מאוחר (בגיל שנתיים) ולמרות זאת כשגדלתי הגעתי לכל מקום בזמן. אחותי הבכורה הגדולה ממני בשנה וחצי הייתה מעט שתלטנית ואני נאביך (המסכן) נשמעתי לה באי רצון. מידי פעם גם קבלתי ממנה מכות, כשהגעתי לגיל ביה"ס החזרתי לה, תוך מהומה לא קטנה. לגן הילדים לא אהבתי ללכת. אהבתי לשחק ב"מטדור" (מעין משחק הרכבה - קונסטרוקציה), עניין אותי מאד מדוע ואיך בובתה של אחותי בוכה וגם פותחת וסוגרת עיניים (אז פרקתי אותה מתחת למיטה). בלימודים לא היו לי קשיים. בחשבון הייתי טוב בקריאה פחות. לא אהבתי לקרוא בקול לפני הכתה, הייתי ביישן. משהו מאותה בישנות נשאר בי.

בגיל 6 התחלתי להתעמל ב"מכבל" וללכת לתנועת "המכבי הצעיר", לכן הייתי בחברה יהודית טובה. בבית הספר היה לי חבר טוב, אך מידי פעם היו בינינו אי הבנות, חסר לי אליו היחס הנכון. עם הנערים היהודיים הרגשתי טוב ובטוילים, שערכנו לעיתים קרובות הרגשתי חופשי ומאושר. לאחר סיום ביה"ס העממי, התחלתי ללמוד בגימנסיה (בית ספר תיכון), כמקובל בכל משפחה יהודית טובה. אהבתי את לימודי המתמטיקה, הפיזיקה והציור. וגיליתי אנטיפתיה מובהקת ללימוד השפה הלטינית. ספרי הלימוד הלטינים היו שנואים עלי. רוב הזמן העדפתי להפעיל את ידי בכל מיני מלאכות. בבית הורי תקנתי ברזים, מפתחות פעמונים ומכשירים אחרים שהיו בבית. הרכבתי מטוס יפהפה, שסופו היה טרגי, הרכבתי מכשיר איתות (מורס) וגם מכשיר רדיו פרימיטיבי (גביש) ששימח אותי מאד. מכשיר רדיו אמיתי קבלנו רק יותר מאוחר.

כפי שנוכחתם אין לי שמיעה מוסיקלית ובשירה אני נורא מזויף, למדתי לנגן בפסנתר, עד שהמורה התיאש. זמן רב הקדשתי להתעמלות בדומה לרוב בני גילי. בילינו הרבה זמן במועדון המכבי הצעיר, ובדרך חזרה הביתה עמדנו עוד שעה ארוכה בקרן הרחוב ושוחחנו. לו מישהוא היה עושה חשבון היה מתברר שבזבזנו על קשקושים המון זמן, אבל מה לעשות כך נוהג נוער חסר דאגות.

המועדון שלנו היה ליד בית הכנסת, מידי פעם היו מזיזים אותנו למקום אחר, לבסוף קבלנו מקום קטן אך נעים. הכניסה היתה מהגינה וגידלנו בה בהצלחה הרבה דברים. הורי לא תמיד היו מרוצים מהזמן שבזבזו בשיחות במועדון. ואני לעומתם שוכנעתי שארץ ישראל עתידה להיות מולדתי האמיתית.

התחננתי לפני הורי שיאפשרו לי ללכת ללמוד מלאכה. החברה שלנו היתה קטנה, אבל נתנה המון סיפוק. כל אחד השתדל לתרום מעצמו. אני תרמתי בעריכת מסיבות אורגניזטיות ושבעתי הרבה סיפוק מהביצוע. נהנתי מאד ממופעי ההתעמלות שעשינו. קבלתי על עצמי בחוסר רצון להשתתף בשיחות, אינני נואם, ומאז לא שומעים אותי יותר.

לאחר סיום הכתה החמישית בגימנסיה (יחד עם השתנות הזמנים בצ'כיה), השגתי את מבוקשי. ההורים הסכימו שאלך ללמוד מלאכה. הרבה זמן שקלו באיזה תחום לבחור, בסוף הלכתי ללמוד רפדות אצל רפד בברנו (ברין). מקצוע זה נמאס עלי כעבור זמן קצר, בגלל החד-גוניות שבו. בזמני הפנוי למדתי אנגלית ועברית ואני קורא בתענוג במיוחד ספרות יפה.

רצה הגורל והתקבלתי למחנה ההכנה לקראת העלייה. אני מקווה שאצליח להיות חקלאי טוב ואוכל לתרום למולדתי. בתקווה שילדי יזכו לחיים טובים במולדתנו.

רודה (אברי) גרין ינואר 1939.

העלייה לאתל' כאנייה פלסט'יקה

סיום 17.4.1939

לנמל תל-אביב.

סגמנט:

אברו, חיה יסקי, קדושקה,

אני הוואן, עזינה גמאי,

צבי קליין.

זכרונות מהבית

הוריו של אבינו גרו בכפר זדונקי, בו היתה להם חנות מכולת. הם עבדו בה מבוקר ועד ליל. סבתי היתה מאד חכמה, ואמי שהכירה אותה ואת סבי היטב, הסיקה מתוך יחס הטוב אליה, שגם בנם יתייחס כך אליה כאשר יינשא לה. ואכן, כך היה: אמא ואבא מאד אהבו זה את זה ואף פעם לא היה ריב בבית. אבינו היה דומיננטי, ואימנו הסכימה אתו תמיד.

בנובי-ייצין היו ששים משפחות יהודיות. בחגים היינו הולכים לבית הכנסת. להורי היתה חנות גדולה מאד לדברי עור לא הרחק מרכז העיר. ליד חנותם של הורי היתה חנות לכלי נגינה, אשר בשל הקירות העבים כמעט ולא שמענו את המוסיקה הבוקעת משם. אבינו נהג לעזוב את הבית ב 07.30 ולרדת אל החנות, שהיתה בקומת הקרקע. את ארוחת הבוקר הביאו אליו לחנות, ולארוחת הצהרים הוא היה בא הביתה. אימנו עזרה לו במישרד החנות בעבודות המשרדיות, ואבא אהב זאת מאד. הם הירבו להעניק מתן בסתר לנוקקים. בשבע בערב ניסגרה החנות והיינו אוכלים את ארוחת הערב, אותה בישלה אמא. את הירקות היתה מכינה לפני כן העוזרת. לאחר הארוחה היו הורינו נוהגים לצאת, בכל מזג אויר, לטיול בן שעה. הם נסעו בכל שנה לחופשה בת חודש ימים בלעדינו. שנה אחת ליוגוסלוויה ושנה אחת בתוך צ'כיה. גם אנחנו טיילנו הרבה בסביבה היפה של נובי-ייצין. בחורף גלשנו על השלג ולפעמים על הקרח. לא פעם נפלנו וקיבלנו מכה הגונה, שהסתמנה לאחר מכן כחבורה כחולה. בקיץ שחינו בבריכה, וכשגדלנו היינו מתעמלים במסגרת תנועת "המכבי".

אותנו, הילדים, גידלה אומנת שאכלה איתנו את הארוחות, לאחר שהעוזרת סיימה לאכול כראשונה. אני הייתי הבת הבכורה, ואברי היה צעיר ממני בשנה וחצי. אחינו הצעיר אוסקר, שכונה אוסי, היה צעיר ממני בשש שנים. אברי היה אכלן טוב, ובשל שמננותו לא הלך עד גיל שנתיים. אני הייתי ברנית באוכל מאז ומעולם, אבל בגיל שנה וחצי כבר רצתי. למרות שחינכו אותנו לחיות בצניעות היו לנו משחקים מאד יפים, אותם נתנו לאחר שניתבלו לנוקקים.

בעוד שאני הייתי פראית, ממש כבן, היה אברי היה ילד מאד שקט. הוא פירק בשקט ובסבלנות את הבובות שלי, כי רצה לראות כיצד הן בנויות בפנים: כך נפלו לו קורבן ופורקו לחלקיהן הבובה המדברת והבובה עוצמת העיניים שלי. אולם אברי לא הסתפק בהן בלבד: שעונים אשר השען לא הצליח לתקן זכו לטיפול מסור מאברי, והוחזרו למוטב.

כאשר נולד אוסקר, גידלה אותו אמא לבדה ללא עזרת האומנת. אני הכרתי את אברי בשמו: רודי, והרבצתי לו לעתים כהוגן. אם אוסקר נחלץ לעזרתי הרי שהייתי מנצחת, אך אם אוסקר היה עוזר לאברי, אז הייתי מפסדה. פעם שיחקנו בספרית ולקוח: אברי הטוב ישב בסבלנות ובשקט, עד שגזרתי לו קצת מהאוזן...

כשהגיע אברי לגיל מצוות הוא למד לעלות לתורה וגם עלה לתורה בבית הכנסת. את המסיבה עצמה ערכנו בביתנו.

הורינו היו ציונים, אבל לעלות לארץ ישראל לא רצו. אבינו היה אז כבן חמישים, וחשש שלא יוכל להתחיל בפעם נוספת לבנות עסק מההתחלה. הוא אמר שהקושי שהיה טמון בעלייתו של היטלר לשלטון אינו אלא תקופה חולפת. כאשר אמרתי לו, ואני בת 15 בלבד, שאני רוצה לעלות לפלסטינה, חטפתי ממנו סטירת לחי. אולם כשהייתי בת 18 קמתי ועזבתי את ציכיה, ברכבת האחרונה שיצאה מפראג. הורינו לא הצליחו עוד להימלט מלכידתם בידי הנאצים. גם אחי הקטן, שהיה אז רק בן 12, ניתפס איתם. הוא לא רצה לעזוב את הורינו, למרות שעבורו היתה מוכנה תוכנית, אשר לא מומשה לרוע המזל, לשלחו לאנגליה.

תמרה בר (אחותו הבכורה של אברי)

אבתי יחד עם אחותי הבכורה ורה (תמרה) קר

ואחיו הצייר אוסקר שוסטה קלואה.

סיפור ילדות ונעורים

שחזור דברים שהוקראו ביום הולדתו השבעים של אברי.

קצה מגרש ביתנו גבל עם מגרשם של משפחת אוגרטן, שם לראשונה ראיתי את אברי, הוא בן 17 ואני בן 13.

אברי הגיע לבאר-טוביה בשנת 1939 יחד עם קבוצת צעירים-ות עולים מצ'כיה וגרמניה. אברי היה מבוגר במקצת מבני הקבוצה הצ'כית.

ראיתי בחור צעיר, חבוש מטפחת צבעונית, מנקש עשבים בין עצי ההדר של אוגרטן. השמש כבר נתנה את אותותיה בפניו. לא דברנו בינינו, אני התבישתי לפתוח בשיחה והוא התקשה בשפה העברית. שמתי לב שהוא צעיר ונאה. לנו משפחת רוזנבלום (רום) לא הגיע בחור או בחורה כפי שהגיעו לאחרים. זה מאד חרה לי. הסתבר לי בדיעבד שהורי היו הרזרבה לקבלת עולה אחד מתוך הקבוצה, שמא מי מהם לא יתאקלם במשפחה המאמצת. (כך היה מאוחר יותר עם בני ואחיו נתן, שהועברו אלינו ממשפחות אחרות). לאחר תקופה קצרה הורי קבלו הודעה שעליהם לקלוט את הבחור שנמצא אצל אוגרטן. השמחה בביתנו (דינה אחותי ואני) היתה גדולה.

קבוצת הצ'כים נבדלו מהאחרים בשני דברים: הגברים כרכו מטפחת צבעונית לראשם במקום כובע והם לא יכלו לאכול זיתים ועגבניות. אבל לא עבר זמן רב והם התרגלו למקובל אצלנו והיו אחד מאיתנו.

אברי ואני היינו יוצאים לשדה מרוחק מביתנו, לעבודת הפלחה. עדין נותרה לו בעיה, כאשר צריך היה להסתובב עם המשדדה הרתומה לסוס, הכלי הנגרר מתהפך בכל סיבוב. ואני צחקתי ממנו. אחרי אזהרות מצידו על צחוקי, החטיף לי מכות ואני הפסקתי לצחוק ממנו. ומהר מאד אברי היה לבכיר בעבודה החקלאית והוא שנותן לי הוראות.

כל חברת העולים החדשים המתינו לבוא תפציהם, שנארזו על ידם בגולה. הם קראו לזה "קיסטה" הארגז. סוף סוף הגיע ה"קיסטה" ובחרדת קודש בנוכחותי ובנוכחות הורי, אברי פתח את הארגז ובין בגדיו נתגלה ציוד רפדות: מחטים לסוגיהם השונים, אחת ישרה השניה עקומה, מכשיר לעשית חורים, חוטי תפירה שונים ועוד ועוד. הכל היה ארוז ומסודר מוכן לעבודה, אבל אברי מעולם לא ניצל את כלי העבודה, משום שבחל בעבודה זו.

אברי לימד אותי לעשות מסגרות לתמונות ועבודות מסגרות. מעמדו בעיני השתנה. הייתי גאה בו, הרגשתי שזה אחי הבוגר, הוא ידע גם הרבה דברים בחקלאות שאני עדיין לא ידעתי.

מלחמת העולם התחילה הוריו, אחיו וקרוביו האחרים נשארו בצ'כיה. השמעות על מעשי הגרמנים ביהודים הגיעו אלינו. אברי שמר בליבו את דאגתו. הרבה מאד הוא חלק עם הורינו מלכה ואהרון, שאליהם התיחס כהורים וכך גם כינה אותם. בשנת 1941 יצאה הקבוצה להגשמה בקיבוץ מעין-צבי, שם בנה את ביתו, שהיה אוהל מצופה בטיח ועבד כטרקטוריסט במשק. אני באתי לבקר אותו בקיבוץ ונהנתי לנסוע אתו בטרקטור, כשחדש בשדות המשק. אני נער בן 15 מתפעל מהמיומנות שלו על הטרקטור, מהאוהל המצופה ומהשתלבותו בחברה, שאותה הכרתי מבאר-טוביה ויותר מכל – שיש לי אח כזה.

אורי רום

אברי שידיו "ידי זהב", ידע לעשות הכל בביתו ולתרום את חלקו בבניית משפחה לתפארת. היה אב מסור וסב לנכדיו הרבים והאהובים. אברי שידע להתמודד כל-כך טוב עם הנכות, שנכפתה עליו בשנותיו האחרונות. החל לצייר (ביד שמאל) והגיע להשגים מרשימים בציוריו הנאים והנעימים. אברי אתה חסר לנו מאד.

לאה ואורי רום

30.10.2000